

„Uto im se otvore oči te ga prepoznaše“

Promišljanja uz III. vazmenu nedjelju

26. travnja 2020.

Liturgija Božje Riječi

1. Čitanje: **Dj 2, 14.22-33**
Psalam: **Ps 16, 1-2a.5.7-11**
 2. Čitanje: **1Pt 1, 17-21**
- Evandjelje: **Lk 24, 13-35**

Uvodna misao

I ova nedjelja, dragi prijatelji, stavlja pred nas evanđeoski tekst koji je uistinu remekdjelo u literarnom smislu. Tekst nam je, baš kao i prošle nedjelje kada smo čitali tekst o Tominome susretu s Uskrslim Kristom, uvelike poznat. Ovaj put riječ je o poznatome tekstu iz Lukina evanđelja kojega znamo jednostavno nazvati – *Put u Emaus*. Razlog je dan u samome tekstu jer nas evanđelist Luka stavlja uistinu na put, i to na put s učenicima prema Emausu. Ovaj puta nije mi namjera tumačiti povijesno-geografske implikacije ovoga teksta, nego pak dati nam smjernice za njegovo čitanje na bazi samoga teksta kao takvoga. Stoga ćemo naše promišljanje podijeliti u nekoliko dijelova prateći naraciju Evanđelja. Jer to je istinski put za svako razumijevanje biblijskoga teksta.

Prva dionica puta: „*Onog istog dana – prvog u tjednu – dvojica Isusovih učenika putovala su u selo koje se zove Emaus, udaljeno od Jeruzalema šezdeset stadija. Razgovarahu međusobno o svemu što se dogodilo. I dok su tako razgovarali i raspravljali, približi im se Isus i pođe s njima. Ali prepoznati ga – bijaše uskraćeno njihovim očima.*“ (Lk 24, 13-16)

Evanđeoski ulomak smješten je kao i prošle nedjelje, u ozračje Uskrsnoga dana. Na sam dan Uskrsnuća evanđelist nam opisuje put dvojice bezimenih učenika prema selu koje se zove Emaus, udaljeno od Jeruzalema šezdeset stadija. Sam evanđelist ne daje imena dvojice učenika, no naglašava kako su oni Isusovi učenici. To je prva znakovita činjenica današnjega teksta te vrlo važna za njegovo razumijevanje. Zašto? Pomni čitatelj evanđelja po Luki od samoga početka evanđelja mogao je već naučiti kako se postaje Isusovim učenikom. Biti Isusov značilo je prvenstveno hoditi s Njime, odnosno poći za

Njim, biti s Učiteljem te upijati njegov nauk i promatrati Njegova djela. No ne samo to, nego i uzimati svoj križ te ga slijediti (usp. Lk 9, 22-23). Stoga danas, kada učenici hode prema Emausu, za očekivati je kako su već dozreli u školi svoga Učitelja te da su ne samo upijali Njegov nauk, nego će biti sposobni i primjenjivati ga u praksi. I u prvi se mah čini kako oni doista jesu sazrijeli, oblikovali se po uzoru na Učitelja. Oni na putu međusobno razgovaraju. Ako posegnemo za grčkim tekstom evanđelja vidimo da evanđelist koristi glagol *omileō* od kojega dolazi riječ homilija. Oni, dakle, jedan drugome drže homiliju. O čemu razgovaraju? O onome što ih je zasigurno duboko dotaknulo, a to je događaj Isusove smrti. U tome trenutku dolazi do prvoga zapleta radnje. Naime, sada se njihovome hodu pridružuje Isus, no evanđelist na direktan način govori kako njihovim očima bijaše uskraćeno prepoznati ga. Uočavamo kako Isus ne čini ništa, nego se stavlja na put s njima. Ne znam, dragi prijatelji, što nas više u ovome trenutku može zbunjivati? To da Njegovi učenici Njega ne prepoznaju svojim vlastitim očima ili pak da On sam ne čini ništa, nego se stavlja na put s njima. Grčki tekst evanđelja već sada započinje igru zamjenicama – *autós* (on) i *autoi* (oni). Događa se, dakle, u samome tekstu, mogli bismo to tako reći – reciprocitet odnosa i težnje kojega evanđelist kroz igru svojih riječi u maniri vrsnoga pisca želi prikazati svojim čitateljima.

Oči učenika

Zanimljive su te oči učenika (*òphthalmoi*) koje se spominju na početku ovoga evanđeoskoga ulomka te ćemo se ponovno susresti s tim istim očima pri završetku ovoga ulomka. Stoga nam već njihove oči, a i struktura samog teksta, ukazuju na cilj evanđeoske naracije. Temeljni cilj evanđelista jest prikazati nam hod prema spoznaji osobe Isusa Krista. *Aristotel* će u svojoj *Poetici* reći kako je klasična grčka literatura često u sebi imala potencijal da vodi čitatelja do *àgnòrìsis*, tj. do raspoznavanja. O istome fenomenu progovara nam i *Erich Auerbach* u svome djelu *Mimesis*. Auerbach se bavi elementima stare grčke kulture i literature koja je neminovno oblikovala kasnije i kulturu Zapada. I *Aristotel* i *Auerbach* progovaraju o fenomenu raspoznavanja – *àgnòrìsis*. Glavni protagonist neke pripovijesti u tijeku naracije biva drugim protagonistima iste naracije u potpunosti nepoznat te se njegov identitet s vremenom daje prepoznati. Uzmimo za primjer *Sofokla* i njegovo djelo *Oedipus Rex* kada glasnik otkriva Edipu njegovo stvarno porijeklo te Edip prepoznaje u svojoj ženi Jokasti svoju majku. Međutim, samome prepoznavanju nužno prethodi peripetija, odnosno zaplet radnje, koji zatim vodi prema raspletu, odnosno prepoznavanju. Zar ne da sličnu dinamiku promatramo i u današnjemu evanđelju? Uputimo se stoga vođeni tom istom dinamikom prema prepoznavanju lika Isusa Krista.

Druga dionica puta: „On ih upita: »Što to putem pretresate među sobom?« Oni se snuždeni zaustave te mu jedan od njih, imenom Kleopa, odgovori: »Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu te ne znaš što se u njemu dogodilo ovih dana?« A on će: »Što to?« Odgovore mu: »Pa ono s Isusom Nazarećaninom, koji bijaše prorok – silan na djelu i na riječi pred Bogom i svim narodom: kako su ga glavari svećenički i vijećnici naši predali

da bude osuđen na smrt te ga razapeli. A mi se nadasmo da je on onaj koji ima otkupiti Izraela. Ali osim svega toga ovo je već treći dan što se to dogodilo. A zbuniše nas i žene neke od naših: u praskozorje bijahu na grobu, ali nisu našle njegova tijela pa dođoše te rekoše da su im se ukazali anđeli koji su rekli da je on živ. Odoše nato i neki naši na grob i nađoše kako žene rekoše, ali njega ne vidješe.“ (Lk 24, 17-24)

Na scenu stupa Isus te poput potpune neznalice postavlja vrlo banalno pitanje: *Što to putem pretresate među sobom?* Njegovo pitanje u učenicima uzrokuje snuždenost. Grčki tekst koristi izraz *skuthrōpoi* što bi u doslovnome smislu značilo „potamniti, pocrniti“. Osim toga oni zastaju te grčki tekst koristi *indikativ aorista pasivnog* glagola *ístēmi* (stajati) želeći ukazati na trenutnu zatečenost Njegovim pitanjem. Zatečenost dolazi iz doista teškoga pitanja za svakog Isusova učenika. Da je tome tako vidimo i iz pitanja koje potom postavlja jedan od učenika imenom Kleopa. Njemu je pak neshvatljivo da netko u Jeruzalemu ne zna što se dogodilo tih dana. Kao kada bi Vas sada netko pitao: Zašto se ljudi po našim gradovima ne mogu slobodno kretati? S jedne strane njegova učenička zbuđenost je opravdana. Jer pokazuje potresenost onoga koji istinski ljubi svoga Učitelja. No, je li to uistinu tako? Sam Učitelj sada želi imati uvid u znanje, odnosno možda ipak više u nutarnje stanje svoga Učenika, kada pita: *Što (se) to (dogodilo)?* Ono što će uslijediti sada, na neki način, sažetak je cjelokupnog evanđelja po Luku do tada. Naravno, iz perspektive učenika Kleope. No ne samo njega, nego i vjernoga židova koji pristupa osobi Isusa Krista i evanđeljima.

Značenje Isusove osobe

Isus je za Kleopu jednostavno Isus Nazarećanin i veliki prorok. Čovjek koji je uistinu činio velika djela i bio prepoznat kao takav. Čovjek koji je od vlasti osuđen na smrt na križu. No ono što najviše zbunjuje su njegove riječi: *A mi se nadasmo da je on onaj koji ima otkupiti Izraela!* Ove pak riječi pokazuju sliku Isusove osobe koju ima Kleopa i učenici shodno tome. U grčkome tekstu vidljivo je kako je glagol *nadati se* izražen u indikativu imperfekta aktivnog (grč. *ēlpízomen*; usp. Lk 24, 21) što ukazuje na trajnost, odnosno nesvršenost neke radnje, a ne na tek punktualno stanje. Dakle, oni su kontinuirano u sebi gajili nadu u sasvim drugačijeg Mesiju. Stoga Kleopa, kao i učenici, u Isusovoj smrti ne vide ništa čudesno i veliko. Ona je, na neki način, razlog njihovih „crnih lica“. On je trebao otkupiti Izraela, no to se u očima Kleope nije moglo dogoditi po smrti – i to ni u kojem slučaju. No on se tu ne zaustavlja. Ono što još više fascinira je nesposobnost prepoznavanja Isusa kao istinskoga otkupitelja Izraela niti u Njegovom uskrsnuću kada kasnije pripovijeda o svjedočanstvu žena koje su vidjele prazan grob. Ne samo što za života ne prepoznaju Njegov lik, nego ni u smrti, a ni u Uskrsnuću. Kleopa veli da su žene vidjele anđele koji su im rekli da je On živ, iako sam Luka u tekstu prije ovoga u Lk 24, 4 govori o dva čovjeka u blistavoj odjeći. Osim toga, još jednom odlaze na grob da se u to uvjere. Sve nas ovo mora stubokom ostaviti zbuđene ako poznamo evanđelje po Luku. Zašto?

Lukin profil Isusa Krista

Svaki evanđelist na sebi svojstven način prikazuje osobu i lik Isusa Krista. Tako i Luka ima svoj profil Njegove osobe koji se, naravno, u bitnome podudara s onim koji nam donose Marko i Matej. Međutim, za Luku je izuzetno važna proročka dimenzija Isusove osobe. Stoga će u svome evanđelju Krista prikazivati na bazi tipološkoga povezivanja sa Starozavjetnim likovima proroka. Zato će za shvaćanje Isusove osobe kod Luke biti vrlo važno poznavati Stari zavjet te velike proročke figure poput, primjerice, Ilije. Uzmimo samo za primjer tekst iz Lk 4 gdje Isus prilikom svoga javnoga nastupa u sinagogi uzima tekst proroka Izaije te govori kako se sada ispunja Pismo koje čitateljima odzvanja u ušima. Ili se pak možemo prisjetiti Isusova uskrsenja sina jedinca udovice iz Naina (usp. Lk 7, 11-17). Na djelu je evidentna tipološka poveznica sa prorokom Ilijom iz SZ gdje vidimo proroka kako vraća u život sina udovice iz Sarfate Sidonske (usp. 1 Kr 17, 17-24). Stoga je za Luku neizmjerljivo važno Isusa prepoznati kao proroka. Međutim, proročka dimenzija u sebi neminovno nosi i dimenziju odbacivanja te u mnogo slučajeva i nasilnu smrt. O tome nam pak govore mnogi tekstovi o životima proroka. Što iz Staroga zavjeta, što iz van biblijske literature. Prorok je uvijek prikazan kao Božji čovjek. Bog ga je pozvao da bude prorok te je On njegov ultimativni gospodar. Bog ga proslavlja i čini da njegovo djelo uspije. A sve to na direktan način uviđamo i u osobi Isusa. Zato je Kleopina interpretacija Isusove osobe u jednoj mjeri točna, međutim ipak nedostatna. Nedostatna je u onoj mjeri u kojoj ne uspijeva dosegnuti dubinu Isusova lika koji je uistinu prorok, ali koje svoje proroštvo ostvaruje u autentičnoj povezanosti s Ocem i to do nasilne smrti te onda u uskrsnuću. Poziv je to već sada i nama da ispitamo naše shvaćanje Isusova lika. Kako na mene istinski utječe Njegova povezanost s Ocem? Vodi li ona i mene do dubljeg odnosa i shvaćanja Isusova života, smrti i uskrsnuća za mene?

Treća dionica puta: „*A on će im: »O bezumni i srca spora da vjerujete što god su proroci navijestili! Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?« Počevši tada od Mojsija i svih proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu.*“ (Lk 24, 25-27)

Iznova sada progovara On (grč. *autós*). Sada uviđamo da njihov (grč. *autoi*) lik Isusa ni u umu ni u srcu ne odgovara onome što je istinski Isus za svoga učenika. Riječ „bezumni“ u grčkome *anóētoi* je ista riječ koju nalazimo u poslanici Titu gdje se opisuje status čovjeka prije negoli je postao kršćanin – on je bezuman jer nema dovoljno spoznaje o osobi Isusa Krista. No pojavom milosti Isusa Krista to stanje biva promijenjeno (usp. Tit 3, 3-5). Zanimljivo – učenici nemaju dostatno znanje o liku svoga Učitelja. Tragedija ili pak realnost našega života? Rekao bih više realnost jer svima nam je neprestano hraniti se Božjom Riječju i svakodnevno slikati lik Isusa Krista do mjere potpunoga spoznanja Njegove osobe. I drugi epitet koji Isus upućuje učenicima jest da su „spora srca“. Riječ

nam je itekako poznata – *bradešs tē kardía*, osobito onima koji su patili od bradikardije – premaloga broja otkucaja srca u minuti. Ovaj puta riječ je pak o manjku sposobnosti za shvaćanje Isusove osobe, a ne o sporom radu srca. No rečenica cilja prema nečemu što je za Isusa važno – spori smo u vjerovanju da je Isus istinski trebao trpjeti i patiti da se pokaže istinskim Mesijom – Kristom! Isus im daje istinsku sliku Mesije, a ona je pak slika patnika. Jer tako se dolazi do proslavljenosti. I sada Luka čini nešto što je vrlo važno. Baš kao Pavao, on snagu za svoje argumente pronalazi u Pismima. Za Židove su Pisma u to vrijeme prvenstveno bili Tora (Petoknjižje ili Zakon) te Proročki tekstovi (osobito Izaija). Krist ta Pisma u maniri vrsnog tumača sada primjenjuje na svoju osobu (grč. *peri autu*). Tu se ostvaruje nešto što je za nas katolike vrlo važno. A to je da se istinsko shvaćanje Pisma odvija jedino u duhu razgovora s Bogom – Kristom. On tada, kao i u ovome tekstu, razbija naše krive slike. Naše krive predodžbe o Bogu tada padaju. Naše se lice mijenja. Postajemo ljudi koji više nisu crni i mračnoga duha, nego ljudi ispunjeni Božjom Riječju. I zato je u pravu austrijski bibličar Georg Fischer kada kaže da je preduvjet svake interpretacije biblijskoga teksta molitva. Da bi istinski dosegнули smisao onoga što nam Bog daruje u svojim Pismima moramo biti ljudi kontemplacije, ljudi molitve i osluškivanja Božjega Duha. Na koncu, moramo biti ljudi koji u svome hodu shvaćanja Pisma dopuštamo da s nama hodi sam Bog koji nas čini sposobnima za shvaćanje Njegove Riječi.

Četvrta dionica puta: „*Uto se približe selu kamo su išli, a on kao da htjede dalje. No oni navaljivahu: »Ostani s nama jer zamalo će večer i dan je na izmaku!« I uniđe da ostane s njima. Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, izreče blagoslov, razlomi te im davaše. Uto im se otvore oči te ga prepoznaše, a on im iščeznu s očiju. Tada rekoše jedan drugome: »Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?«*“ (Lk 24, 28-32)

Njihov zajednički put sada polako dolazi kraju. Njihov zajednički cilj sada je pomalo na vidiku. I opet vidimo kako se naš tekst poigrava između Njegove (grč. *autós* - on) i njihove volje (grč. *autoi* – oni). On želi nastaviti svoj put, a oni pak osjete da on treba ostati s njima. Zašto? Naime, na početku našega hoda kroz evanđeoski ulomak uočili smo kako je cilj ovoga hoda jedan jedini – prepoznavanje (grč. *ànagnórisis*). Je li se ono dogodilo? Još uvijek nismo tome svjedočili. Međutim, u njihovome inzistiranju na njegovu ostanku kao da nam evanđelist sugerira da se njihovo srce polako približava stupnju istinskoga prepoznavanja Isusova lika. On ulazi s njima. Pretpostavljamo da ulazi u kuću jednoga od njih. No tada se sve mijenja. On nastupa kao Onaj koji dominira situacijom. I to gdje? Za stolom. U trenutku blagovanja i prethodnog izricanja blagoslova te potom davanja toga istoga kruha svojim sustolnicima, njima se otvaraju oči. Događa se ono za što nas je ovaj tekst pripremao – trenutak otvaranja očiju. Mnogi će čitatelji možda ostati razočarani jer trenutak zajedničkoga blagovanja kod stola, pa čak i molitve za tim istim stolom, nije baš neka posebna gesta u kojoj treba prepoznati nešto čudesno. No, tu se i krije bogatstvo jednostavnosti Biblije. *Erich Auerbach* će u svome djelu

Mimesis reći kako je taj biblijski realizam nešto što je svojstveno i svim zapadnim kulturama koji možemo promatrati u velikim književnim djelima te iste zapadne kulture. To je i realizam Biblije. Ona pak u sebi sadrži tako jednostavne, male geste svakodnevnice u kojima se prepoznaje Boga.

Božje „izmicanje“

I u tome trenutku opet uočavamo nešto doista interesantno. On im nestaje, On im izmiče iz vida. Mnogo je tinte proliveno kako bi se dao odgovor na ovo pitanje. Moj odgovor je jednostavan. Isus je jednostavan. Ni u kojemu trenutku svoga života ne stavlja sebe u centar. On jest važan, ali je važan za nas. Važan je za druge, za čovjeka. Što Isus ovdje čini? Ostavlja ih jedne drugima. Ma On je to već i učinio kada je s njima blagovao svoju posljednju Pashu o kojoj čitamo u Lk 22, 14-20. Već tamo je naznačio koja je svrha Njega kao osobe. Ona je jedna jedina – dati se kao prinos za čovjeka. Stoga je sadašnji trenutak otvaranja očiju anamneza onoga čina, koji sada biva do kraja jasan, no sada u jednome još snažnijem kontekstu. Onome koji mu daruje uskrslo jutro koje jednom zauvijek daruje potvrdu istinitosti Isusova predanja za svakoga čovjeka. On ih, dakle, ostavlja da i dalje budu na putu istinskoga traganja. Ali, sada to traganje nije više lutanje u prazno. To traganje sada ima cilj. Prepoznati u svome bratu, odnosno u svojoj jednostavnosti života lik Isusa Krista koji je živ i koji se ne da ograničiti. Tekst zatim nastavlja te kaže: „*Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?*“ Tu uviđamo pak važnost Pisma. Jer, lik Isusa ostaje nam skriven ukoliko ne želimo posegnuti za Pismom koje nam je kadro dati koordinate za naš životni put te za prepoznavanje Krista u našim životima. Dopustimo stoga da nam gori srce dok čitamo Sveto Pismo jer je ono snaga koja je sposobna učiniti nas novim ljudima.

Epilog

„U isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem. Nađoše okupljenu jedanaesticu i one koji bijahu s njima. Oni im rekoše: »Doista uskrsnu Gospodin i ukaza se Šimunu!« Nato oni pripovjede ono s puta i kako ga prepoznaše u lomljenju kruha.“ (Lk 24, 33-35)

Evandeoski ulomak završava tako da u samo dva retka prikazuje opet jedan put. To je sada put povratka. Zanimljivo je kako tekst kaže: „*U isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem.*“ Susret s Kristom i prepoznavanje Njegove osobe neminovno vode k evangelizaciji, odnosno navještaju. Oni se vraćaju zajednici iz koje su potekli. Oni koji su prošli put osobnoga hoda s Uskrslim, sposobni su sada biti živo Pismo. Jer, oni su sada autentični svjedoci istinitosti Pisma koje se ostvarilo u osobi Isusa Krista. Oni sada potvrđuju istinitost uskrsnuća. Iznose svoj duhovni hod prepoznavanja Isusa koji je proslavljen te želi biti nazočan u svim zajednicama koje ga istinski traže. Poticaj je ovo nama koji se svakoga dana hranimo na izvoru Božje Riječi te prepoznavamo Gospodina u snazi te iste riječi, da budemo Njegovi živi svjedoci. Osobito onima koji nemaju dostatnoga znanja o Njegovom liku. Onima koji možda imaju krivu sliku Isusa Krista, a

sukladno tome i ne tako čistu sliku Boga. A opet možda je ovaj tekst poticaj i nama samima da ispitamo svoj odnos s Njime koji želi svakodnevno biti s nama na našem životnom putu. Jesmo li spremni istinski ga pustiti da bude naš suputnik? Jesmo li spremni dopustiti mu da uspostavi ravnotežu našeg srca koje je slika naše nutrine pred Njegovom osobom? To su pitanja koja nam ovaj tekst želi postaviti u dubini svoje evanđeoske snage. Otvorimo se toj snazi i dopustimo da nas ona preobrazi i upravlja našim životima.

Vlč. mr. sc. Ivan Benaković